

Vanhusneuvoston työvaliokunnan lausunto Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen sosiaalihuoltolain mukaisten tukipalvelujen myöntämisen perusteista 1.3.2023 alkaen

Yleistä:

Sosiaalihuoltolain 19§ mukaiset tukipalvelut on haasteellinen, kun siihen on tehty omat erilliset kriteerit, jotka painottuvat suurelta osin ikäihmisten kotona asumisen tukemiseen.

Sosiaalihuoltolain 19§:n mukaiset tukipalvelut koskevat muutakin väestöä kuin ikäihmisiä.

Toisaalta ikäihmisille kotona asumisen tukipalvelut ovat erittäin tärkeää.

19 § (26.8.2022/790) mukaan Tukipalveluilla tarkoitetaan palveluja, joilla luodaan ja ylläpidetään henkilön kodissa sellaisia olosuhteita, että hän voi suoriutua jokapäiväiseen elämään kuuluvista toiminnoista mahdollisimman itsenäisesti, sekä palveluja, joiden avulla henkilö voi saada hyvinvointia tuottavaa sisältöä elämäänsä. Tukipalveluina järjestetään henkilön yksilöllisen tarpeen mukaan: 1) ateriapalvelua; 2) vaatehuoltopalvelua; 3) siivouspalvelua; 4) asiointipalvelua; 5) osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävää tai tukevaa palvelua.

Sosiaalihuoltolain 19 § oli laajempi käsitteellisesti, silloin kun laki säädettiin. Hallituksen esityksessä 164/ 2014 perusteltiin 19 § seuraavasti: "Asumisen järjestämiseen liittyvällä tuen tarpeella tarkoitetaan tilanteita, joissa henkilöltä puuttuu asunto tai hän on vaarassa menettää sen taikka hän ei pysty asumaan asunnossaan tai hänen asuinoloissaan on merkittäviä puutteita. Asunnon menettäminen voi uhata erilaisissa elämäntilanteissa. Vankilasta vapautuminen, nuorten itsenäistymisprosessi, avioero, päihteiden käyttö tai mielenterveysongelmat ovat riskitekijöitä."

Vanhusneuvoston huomioita kriteereistä:

Hyvinvointialueen ohjeessa kriteerit on pääosin kirjoitettu ikäihmisten kotona asumista tukeviksi tukipalveluiksi, ja kriteerejä on vähemmän muille asiakasryhmille. Kriteerit ovat pääosin hyvin kirjoitettu. Ne ovat ymmärrettävät ja ovat yksityiskohtaisesti kirjoitettu, kun ajatellaan ikäihmisten kotona asumisen tukemista.

SHL:n 19§:n mukaiset tukipalvelut ovat kuitenkin vain osa ikäihmisen kotona asumisen tukemisesta. Olisiko ollut hyvä, jos olisi kirjoitettu kriteerit samalla kaikelle ikäihmisten palveluille ja otettu kaikki ikäihmisten palvelut samaan asiakirjaan esim. ennaltaehkäisevä toiminta, kotihoito, kotisairaanhoido, yhteisöllinen asuminen jne. Esittelijät kuitenkin totesivat, että näistä muista palveluista tulee omat kriteerit. Olisi hyvä jossakin yhteydessä mainita, että muille tukipalveluille kuten turvallisuuspalveluille, kuljetuspalveluille ja kotipalveluille luodaan omat kriteerit?

Muutamia huomioon otettavia yksityiskohtia kriteereistä:

Monissa tukipalvelujen kriteereissä on viitattu yksityiskohtien osalta Rai-arvioinnin yksittäisiin arviointikohtiin. Ikäihmisten palvelutarpeen arvioinnissa yli 75- vuotiaiden osalta on tehtävä Rai-arviointi vuonna 2023. Kun kuitenkin 19 §:n mukaiset tukipalvelut on tarkoitettu muillekin asiakasryhmille kuin ikäihmisille, ja heidän osalta ei laki edellytä Rai-arviointia, niin Rai-arvioinnin tulos ei voi olla yleinen kriteeri. Voisiko Rai-arviointikriteerit olla liitteessä ja tukipalvelujen osalta viitataan kriteeriin aina kun kyse ikäihmistä? Tukipalvelujen myöntämistä tehtäessä ei päätöstä tehtäessä tulisi yksittäinen Rai-

arvioinnin kohta olla kriteerinä, vaan se olisi vain yksi oleelliselta osalta huomioon otettava asiakohta, kun arvioidaan yli 75-vuotiaiden osalta tukipalveluja myöntämistä.

Suuri osa tukipalveluluista on tulosidonnaisia palveluja. Tulorajat ovat kohtuuttoman pieniä. Tulorajaa tulisi muuttaa.

Esimerkiksi yhden henkilön taloudessa tuloraja on 1001,14 euroa, ja kahden henkilön taloudessa tuloraja on 2002,28 euroa. **Tällä tulorajalla edes yksin asuva sotaveteraani, joka on takuueläkkeellä ja saa rintamalisää, ei ole oikeutettu mihinkään tulosidonnaisiin palveluihin**, vaikka kaikki muut kriteerit täyttyisi. Lisäksi monet yli 80- vuotiaat naiset ja varsinkin maaseudulla asuvat vanhukset ovat takuueläkkeellä.

Tuloraja tulisi nostaa, ja se voisi **olla takuueläke + Kelan korotettu tai korkein hoitotuki**. Hoitotuki on porrastettu kolmeen osaan ja vuoden 2023 alusta perushoitotuki on 78,72 euroa (tarvitsee apua viikoittain), korotettu hoitotuki 171,49 e (henkilö tarvitsee apua päivittäin), ylin hoitotuki 362,62 euroa (pärvää yksin vain lyhyitä aikoja)

Muissa tukipalveluissa, **esimerkiksi ateriapalvelut**, tulisi kiinnittää huomiota muuhunkin kuin aliravitsemukseen. Yksi kriteeri voisi olla, että ateriapalvelu olisi turvattu myös henkilölle, jolle on diagnosoitu erityisruokavalio, mikä ei toteudu ilman ateriapalvelua. Monilla ikäihmisillä ja vammaisilla henkilöillä on erityisruokavalioita, joihin tarvitsee apua. Usein tuki voisi olla tilapäinenkin esim. sairaalasta kotoutumisen jälkeen 2-3 viikkoa.

Kriteeristöissä on otettu 19 § tukipalvelujen lisäksi mukaan muitakin palveluja, kuten **kylvetyspalvelut**. Kuitenkin kylvetys/hygieniapalvelut liittyvät monien muidenkin ryhmien kuin ikäihmisten tukipalveluihin. Toisaalta on hyvä, että kylvetyspalvelut on otettu mukaan, koska on ikäihmisten kotitalouksia, joissa ei ole peseytymistiloja, jossa huonokuntoinen ikäihminen voisi käydä etenkin talvella. Kylvetyspalvelut on yleensä ollut aikaisemmin osa kotipalvelua.

Lopuksi:

Kun kriteerejä lukee, niin huolen aiheeksi nousee se, että ikäihmisten kotona asumista tukevat yhteiskunnan tukemat tukipalvelut tulevat vieläkin vähenemään. Eniten siitä kärsii pienituloiset vanhukset. Lisäksi ohjeistuksissa korostetaan omaisten osuutta, omaa hankintaa ja kotitalousvähennyksen käyttöä. Pienituloiset, takuueläkkeellä olevat ikäihmiset eivät voi hyödyntää kotitalousvähennystä, mutta alvin vähennystä toki voi hyödyntää. Jos tulevaisuudessa hyvinvointialue ei järjestä palveluja, ja suositaan ostopalveluja, tulee hyvinvointialueen jotenkin vaikuttaa siihen, että kaikilla alueilla on ostopalveluja tarjolla.

Toisaalta tukipalvelujen yhteydessä korostetaan omaisten ja läheisten osuutta. Tämä tulee siirtämään huolenpitovastuuta yhä enemmän määrin omaisille ja läheisille. On kuitenkin muistettava, että kaikilla ikäihmisillä ei ole kotiseudulla omaisia, jotka voisivat auttaa.